

O kulturnim mjestima na području općine Gračanica - još

(Za svaku pohvalu je opredjeljenje nekih profesora Gimnazije "Dr. Mustafa Kamarić" u Gračanici koji su prošle školske godine za maturske radove iz historije i bosanskog jezika, umjesto uopštenih tema, svoje učenike usmjerili na konkretna istraživanja kulturološko-povijesnih fenomena svoje najbliže okoline, to jest zavičajja o kojem tako malo znamo. "Gračanički glasnik" će objaviti najzanimljivije i najuspjelije dijelove iz maturskih radova tih naših budućih istraživača. Za ovaj broj odabrali smo tekst o jednom kulturnom mjestu, koje profesor Osman Delić nije obradio u svom istoimenom radu, objavljenom u prošlom broju "Glasnika". Riječ je o Svatovskom groblju u Fazlijama koje je, pored ostalog, u svom maturskom radu obradio maturant Mirsad Golač. Dio tog rada objavljuemo u ovom broju)

Mirsad GOLAC

Svatovsko groblje u Fazlijama

U našem kraju kao i širom Bosne i Hercegovine poznata su šehidska groblja - takozvani "Šehidi" ili "Šehitluci", kužna groblja, svatovska groblja itd. o njima su ispričane, a i danas se pričaju legende. Interesantno je da o jednom te istom groblju dva susjeda imaju svaki svoju priču. Te su priče po mnogo čemu slične, ali isto tako i različite.

Kad se radi o šehitlucima ili svatovskim grobljima, osnov legende je bitka između dvije strane, često naoružane skupine, bilo vojničke ili pak civilne. Najčešće su ova groblja locirana na raskrsnicama puteva ili na uzvisinama iznad naseljenih mjesta. Šehitluci su obično groblja zaraćenih, zavađenih strana koje su bile ratnički raspoložene, a često su to bile bitke i među svatovima - za "lijepu djevojku" koju odvodi jedna od strana, bilo po njenoj volji, bilo da je "krade". Iza nje je ostajao "uvrijeđeni momak" ili pak ponižena porodica koja nije željela baš tog momka ili mjesto u koje se udaje. Zbog toga su padale mrtve glave i, po narodnom vjerovanju, svi su oni šehidi iako za to nema realnog osnova.

Na svim svatovskim grobljima vođene su borbe između dvije grupe, od kojih je jedna vodila mladu, a druga htjela da je otme za nekog u svojoj grupi ili pak da je vrati njenim roditeljima. Kod Bošnjaka muslimana, običaj je bio takav, bilo je teško doći do djevojke i s njom ašikovati, pa su uz ašika momka koji se zabavljao sa djevojkom išli pratioci da ga čuvaju i brane od drugih momaka koji su ašikovali s istom djevojkom ili su se sukobljavali sa njenim najbližim rođacima koji nisu bili voljni da im se rodica uda za tog momka. Ako bi se djevojka "krala" ili udavala u drugo mjesto, nisu bile rijetke potjere za svatovima s ciljem da se djevojka otme. Ukoliko svatovi nisu uspjeli pobjeći dalje od djevojčine kuće, događale su se često bitke i razračuni u kojima su padale i mrtve glave.

Inače, u našoj povjesti nisu bili rijetki slučajevi obračuna grupa momaka na stjelima, svadbama i teferičima zbog neke ljepotice koja je bila poznata u tom kraju po svojoj ljepoti ili bogatstvu ili i jednom i drugom.

U predanjima nije rijetkost da se sretnu svatovi - jedni bošnjački muslimani a drugi kršćani, pravoslavci ili rimokatolici. Pri njihovom susretu dolazilo je često do sukoba, ali vrlo rijetko zbog otimanja djevojke.

Svatovsko groblje u Fazlijama nalazi se u jednoj šumici, na uzvišenju, nedaleko od Gračanice između Babića i Malešića na mjestu gdje se sa puta Gračanica-Bahići-Fazlije-Omerbašići odvaja put za Malešiće preko zaseoka Mešići. Legenda o ovom groblju potvrđuje moje prethodne konstatacije. Moji sagovornici o tom groblju ispričali su mi priče koje su čuli od svojih starih.

Salih Fazlić, sin Hasanov iz Fazilija, star preko 70 godina, ispričao mi je da je teren na kojem se sada nalaze Fazlije bio nekada naseljen kršćanima. Jedno brdo na kojem su se nekadašnji stanovnici Fazlija okupljali na molitvu zove se i danas Krst. Možda ovaj lokalitet, odnosno toponim ima vezu sa krstjanima-bogumilima koji su na tom mjestu imali svoje molitvište u predturskom periodu. Historijska je činjenica, međutim, da su Turci, zauzevši ove krajeve od Mađara, poslije 1520. godine, na opustjele zemlje dovodili vlaško pravoslavno stanovništvo iz Crne Gore i Hercegovine. Tako je naseljen Ozren i Trebava, pa nije isključeno da su se i na ovom području kraće

vrijeme zadržale neke od tih vlaških stočarskih porodica koje će se kasnije odseliti dublje u Trebavu, na područje današnjeg Skipovca, Paležnice itd.

Put preko Fazlija koji od Gračanice preko Bahića i danas vodi prema Skipovcu bio je veza između Ozrena i Trebave. Baš na ovom mjestu u Fazlijama slučaj je htio da su se sastali bošnjački i hrišćanski svatovi pa je među njima došlo do bitke. Bitka je bila žestoka i u njoj je izginulo dosta svatova s obje strane. Ineterasantno je da legenda kaže da su u toj bici poginule obje mlade i obojica mladoženja.

Poslije bitke hrišćani su odnijeli svoje mrtve i pokopali ih u svojim selima, a Bošnjaci su svoje mrtve pokopali na mjestu bitke ili u neposrednoj blizini.

U šumi zvanj Borik nalazi se nekoliko nadgrobnih spomenika na kojima nema nikakvih natpisa ni oznaka, a ti su grobovi od izginulih svatova. Nije posebno označen grob mladožnje i mlade. Na još nekoliko mjesta u blizini ovog groblja može se naći po koji nišan koji pripada navodno poginulim u ovim svatovima. Bitka među svatovima na ovom mjestu, prema predanju, odi-

grala se prije 200 i više godina.

Salihov brat Omer ispričao mi je legendu sličnu Salihovoj. Na ovom mjestu, i po njegovoj priči, odigrala se bitka među svatovima u kojoj su pobijedili Bošnjaci. Ostatak hrišćanskih svatova se razbježio. Kasnije su došli po svoje poginule. I po njegovoj verziji poginule su obje mlade i oba mladoženje. Bošnjaci su svoje poginule pokopali na ovom lokalitetu.

Po pričanju Subhije Fazlić, stare preko 60 godina, bitka se dogodila nešto kasnije otprilike prije 100 i nešto godina, a sve ostalo je isto kao i u prethodnim pričama.

Ovo svatovsko groblje posjećuje muslimansko-bošnjački živalj. Prouče Fatihu ili nešto drugo iz Kur'ana, a potom odlaze kući. Ovdje se na nišanima ne pale svijeće, ne ostavlja se sadaka niti se posipa sjeme žitarica. Ukoliko se prilikom posjete ovim mezarlicama tu ili u blizini zatekne neko dijete, posjetioci ih daruju novcem, slatkišima ili nečim drugim. Na groblju niti u njegoj blizini nema posebnih vjerskih obreda. Inače, groblje nije mnogo posjećivano i manje je poznato u gračaničkoj okolini.

